

Az MN hadtáp hadtudományi kutatómunka néhány kérdése

Babarczy Tivadar mk. alezredes

A hadtudományi kutatómunka napjainkban alapvető változáson megy át, azáltal, hogy a hadseregfejlesztés egyre növekvő feladatai elengedhetetlen feltételként követelik a különféle folyamatok objektív törvényszerűségei tudományos feltárását, a társadalom- és természettudományok rohamos fejlődéséből adódó eredmények megismerését.

Amint a szocialista társadalom építésében a tudomány mindinkább termelő erővé válik, másszóval a tudományos eredmények a termelés növelését szolgálják, úgy a hadtudomány területein végzett tudományos kutatómunkát is minden erővel a hadseregfejlesztés és a fegyveres küzdelem korszerűsítésének szolgálatába kell állítani.

Természetes, hogy a Magyar Néphadseregben a hadtudomány különféle ágain, területein és szakterületein nem egyforma súllyal kerül előtérbe a hadtudományi kutatómunka eredményeinek adaptálása az egyes szakterületek differenciált felkészítettsége miatt.

Nyilvánvaló, hogy a hadművészet elméletét néhány éve forradalmasító rakéta-nukleáris fegyverek megjelenésével, illetve az azt követő korszerűsítéssel nem minden tudományág és terület tudott megfelelő ütemű lépést tartani — úgy gondolom elegendő, ha csak a katonai vezetésre, a haditechnikai tudományok egyes ágaira, valamint a hadtápbiztosítás néhány szakágának fejlesztésére utalok — így ezeken a területeken feltétlen nagyobb hangsúlyt kell adni és fokozottabb ütemet kell diktálni a hadtudományi kutatómunkának.

A tudomány eredményeinek megismerésére, valamint a problémák feltárására és megoldási alternatívái kimunkálására való törekvés nem egyes személyekhez kötődő spontán jelenség, hanem a társadalmi fejlődés, valamint a tudományos és technikai forradalom eredményeként létrejött objektív törvényszerűség.

A valóság megismerése, de különösen a fegyveres küzdelem összefüggéseinek és törvényszerűségeinek feltárása a legbonyolultabb komplex feladat.

E feladat csak egy feszesen szervezett dinamikus — az állandóan változó jelenségeket felismerő — tudományos kutatómunkával oldható

meg, amely nem ragad meg a tapasztalt jelenségekből fakadó problémák felismerésében és adott helyzetre történő megoldás megkeresésében, hanem előre mutat, feltárja a fejlődés törvényszerűségeit, alapot szolgáltatva ezáltal a hosszabb időre történő fejlesztés megvalósításához.

Az MN hadtápján belül végzett hadtudományi kutatómunka értelmezése a kutatómunka hatékonyságának növelése, valamint a személyi állomány tevékenységének aktivizálása érdekében szükségesnek tartom néhány gondolatban összefoglalni a hadtáp hadtudományi kutatómunka tartalmát, formáit és módszereit.

Tartalmát tekintve „tudományos munkának” kell tekinteni minden olyan írásos anyagot, amely akár önálló kezdeményezésre, akár központiilag meghatározott témákban egyes személyek vagy kollektívák által olyan tartalommal kerül kidolgozásra, hogy az alapot szolgáltat az MN hadtápbiztosításán belül egy-egy rész-, vagy főfolyamat teljes keresztmetszetű korszerűsítésére, és amelynek következtetései bizonyíthatóan tudományos analízis és szintézis (elemzés, összegezés) eredményeként kerültek kidolgozásra.

A tudományos kutatómunka — azon belül, hogy az MN hadtápbiztosítása fejlesztését és korszerűsítését szolgálja — lehet (a teljesség igénye nélkül a legfontosabb fő formákat tekintve):

1. Egy adott szakterület vagy az egész hadtáp fejlesztésére vonatkozó *közép- és hosszú távú előrejelzés (prognózis)*, amely többnyire megfelelő összetételű kollektívák által kerül kidolgozásra és amelynek kidolgozásához a hadtudomány összes tudományterületei, valamint a kapcsolódó tudományágak és területek eredményeit és előrejelzéseit is figyelembe kell venni.

Egy ilyen tudományos kutatási feladat előtt a kutatók részére csak az elérendő fő célkitűzés kerül meghatározásra, a cél elérését biztosító főterületek kutatási-fejlesztési irányainak meghatározása a kidolgozók feladata.

2. *Egy konkrét fejlesztési célkitűzés megvalósítása* érdekében végzett tudományos kutatómunka, amely lehet:

a) a cél elérésének útjait feltáró alternatív *elméleti kutatómunka*, amelyen belül egyik alapvető kutatási feladat lehet pl. a célszerűség és gazdaságosság vizsgálata,

b) a megvalósítás bizonyos fázisaiban (időszakaiban) végrehajtott *„gyakorlati kísérlet”*, amely elsősorban az eddig elért eredmények kontrollját és a további tevékenység irányát hivatott meghatározni.

3. *Folyamatkutatás*, amely egy több — de egymással szorosan kapcsolódó — mozzanat résztevékenységeinek vizsgálatából, analíziséből, szintéziséből áll. Tartalmát és bizonyos mértékig módszerét tekintve itt is találkozzunk az „elméleti megalapozás” és a „gyakorlati kísérlet” módszerével, illetve kutatói tevékenységgel.

4. *Adaptáció*, amely más tudományágak és területek által elért eredmények adott területen történő alkalmazására és átvételére vonatkozik. Ma, amikor a tudományos és technikai előrehaladás forradalmi időszakát éljük, feltétlenül tisztán kell látni azt, hogy a polgári tudományos ered-

mények nemcsak hogy nem választhatók el a hadtudománytól, hanem azal szoros összefüggésben vizsgálhatók, ugyanakkor minden vonatkozásban ki kell zárni a párhuzamosan végzett kutatómunkát.

Ennek megfelelően a hadtudományi kutatómunkában alapvető figyelmet kell fordítani más tudományágak, valamint más országok hadseregeiben végzett hadtudományi kutatómunka eredményeinek megismerésére és adaptálására.

A teljesség igénye nélkül felsorolt tudományos kutató tevékenységek mindegyike megtalálható a hadtudományi kutatómunka végzésében, azonban a katonai tevékenység összefüggő, komplex jellegét tekintve, mind tartalmat és módszert vizsgálva (hiszen a kettő egymástól el nem választható) alapvető a *folyamatkutatás*.

Bár a tudományos kutatómunka hely és beosztás tekintetében nem választható szét, azonban az elérendő célt és a tartalmat tekintve feltétlenül szükségesnek látszik különbséget tenni abban, hogy milyen szinteken, kik és milyen mélységig végezhetnek, vagy még helyesebben végezzenek tudományos kutatómunkát.

„*Tudományos prognosztika*” készíthető minden szintű tudományos kutató, illetve kutatócsoport részéről azzal a megjegyzéssel, hogy minden szinten csak előljárói engedéllyel, vagy felkérésre, MN egészét (MN hadtápját) érintő kérdésekben az MN felső katonai vezetése (MN hadtápjának felső vezetése) által kijelölt vagy felkért személyek által.

A *prognózis* vagy más néven *előrejelzés*, konkrét fejlesztési elgondolások és az állami (katonai) vezetés által elfogadott tényadatok alapján történő összefüggő kidolgozást jelent, amelyek horizontális és vertikális összefüggések elemzését és összegzését feltételezik, és amely adatokkal kizárólag a felső katonai vezetés rendelkezik.

Lényegében tehát a prognózis készítés olyan tudományos kutatómunka, amely jó közelítéssel állami ún. „doktrinális” tevékenységnek számít és amely alapját képezi egy következő időszak (többnyire tervidőszak) konkrét fejlesztési elgondolásai megvalósításának.

Jogosan vetődik fel az a kérdés, hogy egy olyan kutató vagy kutatócsoport által készített több éves távlatra szóló fejlesztési elgondolás mi-nek nevezhető akkor, ha az teljesen intuitív alapon, vagy az irodalmi forrásmunkák alapján, egy adott szakterületre vagy az MN egészére vonatkozó javaslatot tartalmaz, de javaslatai a tényadatok ismerete hiányában csak részben hasznosíthatók.

Úgy vélem, hogy egy ilyen munka feltétlenül igényt tarthat hasznosságától függően a „tudományos munka” címre, konkrétabb megnevezés esetén véleményem szerint „Prognosztikai javaslat” lehet, amelynek következtetései csak részben megalapozott hipotéziseken nyugszanak.

Anélkül tehát, hogy kimondanám azt a hibás nézetet, amely szerint mindenki csak a saját területén végezzen tudományos kutatómunkát, azt feltétlenül szükségesnek tartom megemlíteni, hogy az „*MN egészét érintő fejlesztési előrejelzések kidolgozására csak a felső katonai vezetés által meghatározott adatok birtokában kerülhet sor*”, amely egyben feltételezi azt is, hogy erre a feladatra megfelelő felkészültségű és ismeretanyaggal rendelkező kutatók kerülnek kijelölésre és felkérésre.

Itt azonban úgy érzem meg kell állni egy gondolatra, mert az előző okfejtés esetleg azt eredményezheti, hogy a különböző szinteken tevékenykedő állomány félreértve az elmondottakat, nem mer vállalkozni arra, hogy egy-egy terület vagy folyamat „prognosztikus javaslat” formájában történő kidolgozását öntevékenyen végrehajtja.

Ezúton is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy egy adott területen dolgozók tudományosan megalapozott javaslatai, „tudományos munkái” adhatnak megfelelő alapot arra, hogy az MN egészére, illetve hadtápjára vonatkozó konkrét fejlesztési elgondolások (prognózisok) reális alapokon kerüljenek kidolgozásra.

Ezek a kidolgozások, tanulmány vagy cikk formájában készülhetnek előljárói kijelölés, felkérés útján, de alapvetően öntevékeny úton.

Az ilyen jellegű tudományos kutatómunkák tartalmukat tekintve vonatkozhatnak „egy-egy szakterület vagy folyamat” vizsgálatára és fejlesztési elgondolásának indoklására, de tartalmazhatnak kellő indokokkal alátámasztott „adaptációs” javaslatokat is.

Minden tudományos kutatómunkával szemben, bármilyen szinten és bármilyen nagyságrendű kérdést vizsgál is, alapvető követelmény az, hogy a javaslatát a jelenlegi helyzet értékeléséből kiindulva a folyamat vizsgálatán keresztül tegye meg, figyelembe véve azt, hogy az MN szempontjából alapvető a harckészültség fokozása, az adott folyamat hatékonyságának növelése és a gazdaságosság szem előtt tartása.

Különösen nagy jelentőségű és bonyolult feladat napjainkban a háborús hadtápbiztosítás korszerűsítése érdekében végzett hadtudományi kutatómunka szervezése és végrehajtása, mivel a fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának korszerűsítése talán minden területnél jobban függ az egyes tudomány és szakterületeken elért eredményektől. Úgy gondolom, elegendő ha arra utalok, hogy a hadtudomány általános elméletének, valamint a hadművészet elméletének fejlődése alapvetően meghatározzák a fegyveres küzdelem lefolytatásának rendjét, ezáltal követelményt szabnak — többek között — a hadtápbiztosítás fejlesztésére, amelyet azonban alapvetően befolyásolnak a haditechnikai tudományok egyes szakterületeinek, az ország gazdasági potenciáljának, valamint a természettudományok kapcsolódó ágainak elért eredményei és előrejelzései, valamint az MN hadtápjá egészén belül végzett tudományos kutatómunkák eredményei.

Ennél a kérdésnél tartom célszerűnek kitérni a hadtudományi prognosztika (hadtudományi előrejelzés) döntő jelentőségére, amelyen belül a hadászati, hadműveleti, harcászati, haditechnikai és hadigazdasági prognosztika alapvető és meghatározó a fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának korszerűsítésére vonatkozó 10—20 éves fejlesztési prognosztika összeállításában és kidolgozásában, természetesen ide sorolva a katonai vezetés fejlesztésére vonatkozó előrejelzést is.

Az MN felső katonai vezetése által az elmúlt évek során meghatározott „távlati hadtudományi kutatótervek” már azt a célt szolgálták, hogy az egyes tudomány- és szakterületeket orientálják az állami, „doktrinális” tevékenység tudományosan megalapozott előkészítésére, a fejlesztési folyamatok objektív törvényszerűségei feltárására, a végrehajtandó feladatok tudományos analizésére és szintézisére.

Minden szinten és témában végzett hadtáp hadtudományi kutatómunka kiinduló alapja az érvényben levő hadászati-hadműveleti és harcászati alkalmazási elgondolás, mivel a hadtápbiztosítás csak ennek függvényében és ennek alárendelten kerülhet végrehajtásra.

A hadtudományi kutatómunkát még napjainkban is zavarja néhány olyan szubjektív vélemény (ezt általában és nem a hadtápszolgálatra értem), amellyel szemben úgy vélem egyértelműen állást kell foglalni.

Elősként azt említeném, hogy egyesek a hadtudományi kutatómunkát teljesen külön választják az úgynevezett állami tevékenységtől. Ennek a véleménynek alapja az, hogy a hadtudományi kutatómunka nem szorítható szűk keretek közé, a tudományos kutató teljes gondolati szabadságot élvez, tehát egy-egy terület feldolgozása során olyan alternatív megoldások is szülehetnek, amelyek az objektív helyzetet tekintve megvalósíthatatlanok.

Nem tagadva a tudományos kutató gondolati szabadságát, — hiszen a kutatás során sokszor addig is el kell jutni, hogy egy adott folyamat vagy elgondolás hibás és meg kell találni az optimálisan legjobb megoldást, vagy megoldásokat — úgy vélem az a célszerű és a tudományos kapacitást tekintve a leggazdaságosabb, ha a tudományos kutatót mind a téma megválasztásában, mind a szükséges adatok lehetőségeihez mérten történő átadásával, orientáljuk a minél hatékonyabb és hasznosíthatóbb eredményt biztosító tudományos munka végzésére.

Különösen nagy hibának fogható fel ez az álláspont egy-egy állami feladat elvégzése érdekében folyó tudományos kutatómunkánál, mert a nem kellően orientált tudományos kutató által felvetett gondolatok további részletes kimunkálást és bizonyítást igényelnek, sokszor az egyébként is túlságosan leterhelt szolgálati munkát végző állománytól.

Egy másik ilyen felfogásbeli probléma az előzőekből adódóan a tudományos kutatómunka és a tudományos kutató személyének tisztázatlansága. Ezen belül még ma is felvetődik az, hogy egy adott beosztásban szolgálatot teljesítő katona és polgári állományú személy szolgálati feladata végzése során végezhet-e tudományos munkát, illetve egy adott szolgálati feladat kezelhető-e úgy, mint tudományos kutatómunka.

Erre a kérdésre a jelenleg érvényben levő intézkedések alapján egyértelműen azt mondhatjuk, hogy egy elvégzett munka tudományos minősítését alapvetően a kidolgozott anyag tartalma és ezen belül is a hasznosítás mértéke határozza meg. Akár a kidolgozó által kezdeményezett, akár parancsra magas szinten végrehajtott hasznosítható feladat a „tudományos értékű munka” megtisztelő címre, de ezen túlmenően anyagi és erkölcsi elismerésre tarthat igényt.

Természetes, hogy egy szolgálati feladatként végrehajtott tudományos értékű munka anyagi és erkölcsi elismerése más feltételekhez van kötve, mint egy felkérés alapján megbízott, szolgálati tevékenységén felüli tudományos munkát végző személy anyagi és erkölcsi elismerése.

Úgy gondolom, célszerű említést tenni az aspiránsképzés helyzetéről és a jelenleginél még hatékonyabb tudományos kutatómunkára történő felhasználásáról.

Tekintettel arra, hogy az aspiránsok az adott tudomány és szakterületek legmagasabban képzett tagjai, majd a tudományos fokozat elnyerése

után az adott tudomány legmagasabb szintű művelői, ezért részükre minden esetben olyan konkrét tudományos témát célszerű meghatározni, amellyel egy adott fejlesztési célkitűzés analizisét hivatottak megoldani. Pl. ha egy aspiráns az elvonuló szárazföldi csapatok első támadó hadműveletének hadtápbiztosításával kíván foglalkozni, akkor konkrétan meg kell adni azokat az adatokat és a szinttől függő hadászati-hadművelési és harcászati elgondolásokat, amelyek annak érdekében szükségesek, hogy a kutatómunka eredménye az MN hadtápbiztosítása adott vonatkozásában teljes egészében hasznosítható legyen.

A teljesség igénye nélkül felsoroltakon kívül még célszerűnek látom megemlíteni a hadtápbiztosítás fejlesztése érdekében végzett hadtudományi kutatómunka eddig is alkalmazott, de a jövőben még célirányosabban tervezett gyakorlati módszerét, a csapat- és törzsvezetési gyakorlatok módszeres vizsgálatát.

Az elmúlt évek során végrehajtott csapat- és hadművelési hadtápbiztosítási gyakorlatok alapvető célkitűzése volt eddig is a hadtápbiztosítás fejlesztésére vonatkozó elgondolások gyakorlati alkalmazásának vizsgálata, továbbá a gyakorlatokon tapasztalt eredmények értékelése és további hasznosítása.

Nem tagadva az itt elért eredmények jelentőségét és nagyszerűségét, úgy vélem előrelépést jelentene a gyakorlati hadtudományi kutatómunka olyan módszerének alkalmazása, ahol a legfontosabb tevékenységek és mozzanatok kritikai elemzésére egy kutatócsoportot különítenénk ki, amelynek a gyakorlati munkában való részvétel mellett alapvető feladata lenne a tudományosan megalapozott értékelés és problémafeltárás végrehajtása.

A hadtudományi kutatómunka az elmúlt évek gyakorlatát tekintve többnyire a felső- és középszintű vezető szervekre, alap- és felsőszintű tisztképzést végrehajtó tanintézetekre és néhány központi szervre korlátozódott. Ezért további előrelépést jelentene az, ha a csapatoknál szolgálatot teljesítő hadtápbiztosítók, az eddigieknél lényegesen nagyobb aktivitással foglalkoznának az általuk irányított terület, vagy végzett munka, de ezen túlmenően a hadtápbiztosítás bármely területének kritikai elemzésével és a korszerűsítés irányainak és alternatíváinak kimunkálásával.

Feltétlenül eredményes lenne és elismerésre tarthatna számot az, ha egy-egy gyakorlat tapasztalatait a végrehajtó szemszögéből vizsgálva rendszeresen feldolgoznák és azt tanulmány vagy cikk formájában publikálnák.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az MN hadtápbiztosítás előrehaladását is — hasonlóan más tudományterületekhez — alapvetően pozitív irányban befolyásolja az, ha a végrehajtásában tevékenykedők hozzájárulnak a problémák felvetéséhez és a megoldások kimunkálásához.

Végezetül szükségesnek látom kitérni a hadtápbiztosítás tudományi kutatómunka végzésének egy olyan kérdésére, amely ha napjainkban nem is valósítható meg — bár az igen nehéz körülmények indokolták tennék a megoldását — de előreláthatóan a közeljövő egyik legfontosabb lépését jelenti a hadtápbiztosítás tudományi kutatómunkában.

Ez a probléma a hadtápbiztosítás állomány minden szinten fennálló többoldalú leterhelése, gondolok itt a békeellátási, kiképzési, harckészültségi

és gyakorlati feladatokra, valamint a háborús hadtápbiztosítási feladatokra való felkészülésre, továbbá a közép és felső vezető szerveknél az irányítás és ellenőrzés feladataira, amelyek rendkívül nagy igénybevételt jelentenek a hadtáp tiszti állomány részére, ugyanakkor időszakonként még magas szintű hadtudományi kutatómunka végzésével is számolni kell.

Úgy gondolom, hogy a jelenlegi helyzet egyik megoldását az jelentené, ha a Hadtudományi Intézetben vagy az MN hadtápján belül létrehoznának egy állandó állományú hadtudományi kutatócsoportot, amely a jelenleg fennálló kismérvű elmaradásunk felszámolásán túl biztosítani tudná a következő 10 év során várható nagy horderejű hadtáp hadtudományi kutatómunkák végrehajtását.